

Program for Tilstandsovervåking og REsultatkontroll i jordbrukets KULturlandskap (3Q)



Wenche Dramstad og Wendy Fjellstad

En rekke ulike arter har sine leveområder i jordbrukslandskap. Et stort antall kulturminner finnes også i landskap påvirket av jordbruk. Og ettersom jordbrukslandskapet er hverdagslandskapet for mange mennesker er det dessuten et viktig landskap for friluftsliv og rekreasjon. Samtidig er jordbrukslandskapet et landskap i stadig endring. For å sikre at man har informasjon om hvordan endringer påvirker disse kvalitetene er det en rekke land som overvåker status og endring i jordbrukslandskapet, så også Norge.

Historikk

Det er en rekke ulike drivkrefter som påvirker utformingen av jordbrukslandskapet. Nasjonal politikktutforming er naturligvis viktig, men også utvikling innen teknologi og internasjonale handelsavtaler er viktige påvirkningsfaktorer. Det samme gjelder også den mer generelle økonomiske utviklingen og for eksempel samferdselspolitikken. Resultatet er et jordbrukslandskap i mer eller mindre konstant endring – endringer det er vanskelig å få oversikt over. Endringene kan være tilsiktede og ønskede, men de kan også være sideeffekter av andre forhold.

For å imøtekomme behovet for dokumentasjon av tilstand og endring i det norske jordbrukslandskapet ble et program for Tilstandsovervåking og REsultatkontroll i jordbrukets KULturlandskap – forkortet til 3Q – igangsatt i 1998. Programmet ble initiert av Landbruks- og matdepartementet, i samarbeid med Miljøverndepartementet, Norges Bondelag og Norsk Bonde og småbrukarlag. Finansieringen har i hovedsak kommet over jordbruksavtalen og fra departementene.

Formålet med 3Q

3Q-programmet rapporterer indikatorer for arealstruktur, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, og tilgjengelighet i jordbrukslandskapet. Indikatorene er generelt sett et middel for å operasjonalisere de mer overordnede målsetningene som er formulert gjennom landbruks- og miljøpolitikken. Undersøkelsene er lagt opp til å kunne gjentas for å måle endringene som skjer i jordbrukslandskapet over tid. 3Q rapporterer både på nasjonalt og regionalt nivå.

Formålet med programmet er videre å bidra til å:

- Øke sikkerheten for at miljømål nås og dokumentere effektene av miljøinnsatsen
- Styrke beslutningsgrunnlaget for fastsetting av nye miljømål og behovet for bruk av ulike virkemidler
- Gjøre det mulig å sammenligne utviklingen i Norge med utviklingen i andre land

Indikatorene skal med andre ord kunne brukes i utforming, iverksetting og oppfølging av nasjonal landbrukspolitikk. De inngår dessuten ved vurderinger av resultater knyttet til miljømål og ved valg av nye miljømål, og er grunnlag for rapportering til internasjonale organisasjoner som OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling).

Indikatorene er også relevante for å etterprøve mål innen distriktspolitikk, arealforvaltning og fysisk planlegging, og i resultatkontroll knyttet til tilskuddsordninger i landbruket. Indikatorene benyttes videre til forskning om utvikling av arealtilstand og arealbruk, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, og ferdsel.



